

Пропозиції законодавчих змін

Спрощення оформлення в терміновому порядку довідки про відсутність судимості

Марина Ніколаєва

Людмила Арахамія

Олександр Мельниченко

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

Пропозиції законодавчих змін (policy paper) підготовлені на основі громадських розслідувань, які були проведені громадськими детективами Проекту “Підтримка запобігання корупції та проведення розслідувань шляхом залучення громадськості на місцевому рівні” (WikiInvestigation), що фінансується програмою Європейського Союзу “Підтримка громадянського суспільства, місцевої влади та прав людини в Україні,” та на основі аналізу детективами WikiInvestigation матеріалів партнерів проекту та відкритих джерел інформації.

Аналіз матеріалів та підготовка policy paper було проведено в рамках проекту “Підтримка запобігання корупції та проведення розслідувань шляхом залучення громадськості на місцевому рівні” (WikiInvestigation), що фінансується програмою Європейського Союзу “Підтримка громадянського суспільства, місцевої влади та прав людини в Україні”

Ці пропозиції націлені на вирішення проблеми доведення корупційних злочинів, а саме бюджетних збитків, а також інших злочинів в умовах надання адміністративних послуг державою (МВС) громадянам. Що особливо актуально в умовах інертності та корупційності самої державної правоохоронної системи.

Основними стейкхолдерами цього дослідження є Верховна Рада, Міністерство Внутрішніх справ, Міністерство юстиції та ГПУ.

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

1.Визначення проблеми та аналіз конкретних кейсів

Українська система відношень держави та громадян нерідко будується на наявності тих, чи інших довідок. Зокрема, для здійснення частини цих відношень потрібна довідка про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінально-процесуальним законодавством України (скорочено – довідка про несудимість). Це такі потреби, як участь у тендерах, оформлення на роботу, оформлення візи для виїзду за кордон, здійснення усиновлення, встановлення опіки, оформлення громадянства, оформлення або поновлення документів тощо. Хоча, наприклад, кодекс законів про працю не передбачає наявність такого документу, але й не забороняє його, що дозволяє роботодавцю створювати дискримінаційні умови при наймі працівників на роботу.

Ще більше ризиків щодо наявності/або відсутності довідки про несудимість у потрібний момент складають тендерні торги. В першу чергу йдеться про корупційні ризики. Термінова потреба у довідці може стати особливою умовою для учасників тендеру, яка дозволяє відкинути постачальників з більш вигідною пропозицією, та зробити переможцем обумовленого фаворита, готового на «відкати».

Під час розслідування Wikiinvestigation [«Корупційна воронка продаж»](#) був встановлений випадок, коли під час [закупівлі](#) Управлінням освіти, релігій та у справах національностей виконавчого комітету Хустської міськради “не пощастило” ФОП Лупак М.О. Вона запропонувала кращу ціну, була визнана переможцем, але не донесла довідку про несудимість, яка видається протягом [30-ти](#) днів. МЕРТ, якому скаржилася ФОП Лупак, тоді [розвів руками, мовляв закон](#) є закон. Це не одиничний випадок. На думку експертів, така схема [входить до у ТОП-25](#) вивертів корупціонерів, які дозволяє ProZorro.

Згідно з законом за видачу довідок відповідає МВС. Цим міністерством [встановлений порядок](#) надання відомостей. У 2017 році було введено електронний сервіс замовлення довідок [про несудимість онлайн](#), який дозволяє не чекати у реальній черзі та зберегти час.

Але це покращення не вирішує головного питання – терміну отримання довідок, а тому й корупційних ризиків, які він породжує. МВС залишає за собою строк видання довідок до 30 днів, хоча й робить це на безоплатній основі.

В кожному місті існує безліч фірм-посередників, які пропонують зробити довідку строком від п'яти до одного дня. Каталог таких послуг існує навіть на таких великих плейсмаркетах, як Prom.ua та OLX. Ціни варіюються від 700-500 до 1500 гривень. Таким чином, об'єм ринку прискореної видачі довідок про відсутність судимості в Україні може становити кілька мільйонів гривень на місяць.

Навіть якщо не давати оцінку цьому бізнесу, який скоріш за все побудований на корупційній змові правоохоронців, які мають доступ до реєстру та персональних даних, й підприємців, можна зробити висновок, що сама система спроможна надавати справки значно швидше

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

2. Міжнародний досвід

Альтернативним варіантом вирішення цієї проблеми є модель, що застосовується в Італії. Вона полягає в двох шляхах отримання довідки про несудимість: терміновий та черговий, із відповідною різницею у вартості. Італійською ця довідка називається *Certificato del Casellario giudiziale*. Аби її отримати, варто подати відповідну заяву до місцевого управління в справах судимості, що підпорядковується Міністерству юстиції. Існує три способи подачі заяви:

- особисто;
- через пошту;
- через електронну пошту.

Заява повинна включати власне заповнену форму устанавленого зразку, що є доступною он-лайн, а також лист у довільній формі, у якому буде зазначено ПІБ, місце та дату народження, поточне місце проживання (у разі подання через пошту), причину для отримання довідки, підпис. Окрім того, має бути додано чинний документ, що посвідчує особистість (у разі запиту через пошту чи електронну пошту – копія такого документа), квитанцію про оплату, конверт (у разі подачі запиту поштою).

Коло суб'єктів, що може подати заяву про отримання довідки про несудимість:

- 1) власне зацікавлена особа;
- 2) довірена нею особа (як юридична, так і фізична) (виключно за наявності чинної довіреності);
- 3) адвокат особи;
- 4) державне підприємство або орган / компанія, що керує комунальним господарством, якщо їм потрібен сертифікат для здійснення своєї діяльності;
- 5) судові органи, уповноважені розглядати кримінальні провадження, якщо довідка вимагається щодо особи, провадження стосовно якої веде цей судовий орган.

Оплата в залежності від терміновості виконання:

- € 19,84 за звичайною процедурою – отримання довідки про відсутність судимості на наступний день після подачі заяви;
- € 23,68 у разі термінового виконання – отримання довідки одразу.

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

Як бачимо, швидкість отримання довідки залежить не від органу/компанії, який її запитує, а виключно від вартості її оплати.

Законодавча база, що регулює видачу довідки про відсутність судимості: *Decree of the President of Republic n. 313 of 2002 Criminal Code of Italy Data Protection and Data Privacy legislation, Legislative Decree No. 193/2006, Italian Privacy Code.*

Варто також наголосити, що у деяких країнах виключно зацікавлені особи можуть подати заявку на отримання довідки про відсутність судимості (зокрема у Німеччині, Австрії, Японії – особи, яким виповнилося 14 років мають таке право; виняток лише для осіб, позбавлених дієздатності, або що не досягли часткової дієздатності – у такому випадку її представник за законом або за відповідним рішенням суду). Це у свою чергу ліквідує ризик корумпованості у разі отримання довідки про несудимість швидше за допомогою посередницьких компаній.

Цікавою є і практика Бразилії, де аналогічна довідка видається миттєво у разі подачі заяви он-лайн (у такому разі письмова довідка не є необхідною) та від 10 до 15 днів у разі особистої подачі (є можливість оформити терміново за 3 дні за додаткову плату). Подавати заяву на отримання може власне зацікавлена особа та третя сторона/роботодавець (лише з нотаріально завіреною довіреністю).

Одразу отримати довідку про відсутність судимості можливо і в Австрії, причому ця послуга є дешевшою, аніж отримання такої довідки особисто чи через поштову службу.

У Ліхтенштейні теж надається можливість отримати довідку про відсутність судимості он-лайн одразу після подачі заяви, окрім того така довідка одразу видається особі, яка особисто звернулася за нею до Суду справедливості Ліхтенштейна, що уповноважений видавати відповідні довідки.

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

3. Шляхи вирішення проблеми

Для вирішення даної проблеми доцільно внести зміни у [Наказ МВС](#) «Про організацію доступу до відомостей персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України», а саме п.18 гл.5:

“18. Надання Довідки здійснюється безоплатно в строк до 30 календарних днів з дня надходження запиту.

Строк вмотивованої відмови в наданні Довідки не може перевищувати 10 робочих днів з дня надходження запиту.”

Пропоную викласти даний пункт у такій редакції:

“18. Надання Довідки здійснюється безоплатно в строк до 10 календарних днів з дня надходження запиту.

У разі термінового (протягом 2 робочих днів) оформлення, сума адміністративного збору складає 20 грн.

В разі надсилання запиту в електронній формі, довідка безкоштовно формується протягом доби, з моменту надсилання запиту.

Строк вмотивованої відмови в наданні Довідки не може перевищувати 10 календарних днів з дня надходження запиту.”

Крім того, у якості додаткових заходів потрібно встановити:

- заборону вимагати паперові довідки про несудимість за наявності такої довідки в електронній формі;

- провести перевірку законності надання послуг з видачі довідок про відсутність судимості комерційними фірмами, що не мають доступу до бази даних МВС та договорів з МВС/ГСЦ.

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

4. Комунікаційна стратегія

Комунікаційна стратегія може включати наступні елементи:

- Створення груп стейкхолдерів відповідно до запропонованих альтернатив
- Просування ідей законодавчих змін щодо скорочення строків видання довідок

МВС

- Проведення консультацій і переговорів із низкою громадських організацій, які займаються темою персональних даних та адміністрування послуг МВС
- Проведення “круглого столу”.

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку

Література:

1. Наказ МВС «Про організацію доступу до відомостей персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України»
2. How to obtain an Overseas Criminal Record Check (05/2018)
3. Розслідування Wikiinvestigation «Корупційна воронка продажів»
4. О. Соколовський «Памятка корупціонеру, или Топ-25 способів обхода ProZorro»

Цей проект фінансується
Європейським Союзом

Цей проект реалізовується
Фондом Інновацій та Розвитку